

УДК 336.225.6 [004.65]: 330.322.5:334.716

Пипко С. О., Андрущенко О. Ю.

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В РЕГУЛЮВАННІ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ

Фіскальна децентралізація являє собою розподіл бюджетної відповідальності на різних рівнях управління. Таким чином, ступінь фіскальної децентралізації залежить від спроможності нижчих рівнів влади приймати незалежні рішення стосовно доходів та видатків з точки зору надання суспільних благ та послуг в межах певної географічної області, без втручання центрального уряду. На сучасному етапі розвитку економіки України у реалізації принципів фіскального федералізму та фіскальної децентралізації з метою залучення інвестицій в розвиток суб'єктів МСБ існують певні проблеми: відсутність чіткого розподілу відповідальності поміж органами влади різних рівнів. Проблема полягає у тому, що чинне законодавство на місцях не завжди чітко встановлює права та обов'язки місцевих урядів, зокрема в сфері податкового регулювання інвестиційної діяльності підприємств МСБ; проведення реформи податкової системи.

Варто відзначити, що в Україні процес розвитку фіскальної децентралізації проходить одночасно з фундаментальною реформою податкової системи країни.

Наявна система фіскальної децентралізації в Україні, особливо з точки зору податкового регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів МСБ, характеризується такими проблемами: вона не встановлює повну фінансову відповідальність місцевих урядів; обсяги міжбюджетних трансфертів часто є результатами переговорних процесів, що не підкріплені відповідними розрахунками, що, у свою чергу, робить неможливим довготермінове бюджетне планування; відсутність чіткого взаємозв'язку між коштами, наданими місцевим урядом та суспільними послугами, які ці уряди мають надавати; вирахування з податку часто є недостатніми для того, щоби покрити витрати життєво необхідних суспільних послуг місцевих урядів, не кажучи вже про розвиток інвестиційної активності підприємств, зокрема суб'єктів МСБ.

Актуальні проблеми щодо податкового регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу привертають увагу багатьох вчених, а саме у наукових працях таких вчених як Меркулової Т., Лебедзевич Я. В., Литвиненко Я. В., Шостака М. В. [1], Неймана Дж. [2], Рекової Н. Ю. [3; 5], Беккера Г. С. [4], Болотіної Є. [6], Вітлінського В. В. [8], та ін. йде мова про необхідність фіскальної децентралізації, податкового стимулювання інвестиційного розвитку суб'єктів МСБ, а також про формування моделі податкового стимулювання інвестиційного розвитку суб'єктів МСБ.

Метою статті є розробка та реалізація підходів до оподаткування в Україні в сучасних умовах, що стимулюватиме збільшення надходжень до бюджету через фіскальну децентралізацію з точки зору податкового регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів МСБ.

На підставі аналізу світового досвіду з урахуванням місцевих економічних й інституційних умов найбільш дієвим варіантом податкового стимулювання інвестиційного розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні можна визнати підхід, що містить: по-перше, реалізацію принципів фіскальної децентралізації шляхом залишення частини надходжень податку на додану вартість на місцях через зниження податкової ставки ПДВ та встановлення додаткової ставки ПДВ на місцевому рівні з одночасним скороченням загального обсягу трансфертів із державного бюджету в місцевий на величину скорочення обсягу надходжень ПДВ до державного бюджету (як уже зазначалося, подібні підходи використовуються в Канаді й Індії); по-друге, створення на місцевому рівні спеціального інвестиційного фонду підтримки розвитку малого та середнього бізнесу, що складається із внесків підприємств й організацій, які уклали з органами місцевого самоврядування відповідну угоду, отримавши, натомість, знижку ставки ПДВ.

Суттєво впливають на податкові відносини такі проблеми: низький рівень податкової культури та податкової дисципліни платників податків; контролюючі органи у сфері оподаткування в своїй роботі не приділяють належної уваги методам, спрямованим на розвиток та формування у платників податкової свідомості, орієнтованої на добровільну сплату податків; чинна податкова система пов'язана з високими витратами для держави і для платників, а основний акцент у податковому адмініструванні робиться на фіскальній функції; недовіра населення до податкових та інших державних органів влади, відсутність між ними діалогу і компромісу; відсутність або недостатня кількість спеціалістів з питань оподаткування; не престижність роботи в податкових органах, низька соціальна мотивація, велика плінність кадрів; наявність непоодиноких фактів корупційних дій і зловживання своїм службовим становищем посадовими особами податкових органів; масштабні ухиляння від сплати податку на доходи фізичних осіб як з боку роботодавців, так і найманих працівників («зарплати у конвертах»), а також неповне або неправдиве складання податкових декларацій про отримані доходи; відсутність чіткої системи забезпечення платників податків необхідною інформацією про зміни у податковому законодавстві, а також поясненнями, роз'ясненнями по окремих питаннях щодо обчислення та сплати податків; порушення на практиці прав платників – на інформацію, на захист, на оскарження дій та рішень посадових осіб податкових органів, на конфіденційність [0].

Надзвичайно складними для управління є ризики, пов'язані з фіскальною психологією платників податків та обов'язкових платежів. Звичайно, поведінка платника сама по собі є складним соціально-економічним явищем, що відбувається в динамічному середовищі з багатьма факторами, у тому числі під впливом податкової політики та податкового адміністрування.

Для одержання об'єктивної картини зміни економічної поведінки платників податків необхідно використовувати певну систему показників, які, можуть аналізуватися за допомогою різних методів. При цьому для показників кожної зі сфер економічної поведінки є свій оптимальний набір методів [2–10].

Статичний аналіз показників дозволяє визначити, наскільки їх актуальна величина відповідає встановленим економічним нормативам. Однак при цьому неможливо встановити, чи працює підприємство над поліпшенням показників своєї діяльності, або задовольняє ситуацією, яка склалася. Методи статистичного аналізу можна застосовувати стосовно наступних сфер: економічної, кадрової, матеріальної.

Динамічний аналіз дозволяє виявити тенденції зміни величини показників. Однак при цьому не враховуються зміни у зовнішньому середовищі, які можуть значною мірою впливати на рішення платників податків.

Порівняльний аналіз динаміки й статички показників різних платників податків одного виду (фізичних осіб, юридичних осіб, представників великого бізнесу або МСБ) дозволяє з'ясувати, які з них демонструють кращі результати діяльності порівняно з іншими. Методи порівняльного аналізу можуть застосовуватися до таких сфер: економічної, податкової, інвестиційної.

Оскільки, незважаючи на вибір в якості об'єкту аналізу податкової поведінки суб'єктів МСБ, його представники все-таки суттєво різняться між собою за умовами діяльності, для оцінки ряду показників необхідне залучення експертних методів.

Для інших показників відповідні методи визначаються, виходячи з їхнього економічного значення.

Для усунення суб'єктивності й підвищення вірогідності розрахунків може бути використаний ряд методів, спрямованих як на технічну обробку даних з метою забезпечення їх вірогідності, так і на вдосконалення організації процесу одержання інформації. Серед технічних методів виділимо: перехресний аналіз даних, метод відсікання крайніх значень, використання апарата штучних нейронних мереж (ШНМ).

Також відзначимо, що процес збору інформації необхідно проводити не тільки за формальними ознаками (звітністю, анкетами та ін.), але й підходити до визначення показників, виходячи з їхнього духу, а не букви, тобто враховуючи зміст показника з позицій моніторингу економічної поведінки.

Серед організаційних методів зазначимо: рефлексивний аналіз імовірності видачі недостовірної інформації, організацію збору інформації групою незалежних експертів, аутсорсинг процесу аналізу економічної поведінки.

Слід зауважити, що зменшення податкового тиску, не зважаючи на розширення бази оподаткування, може призвести не до збільшення, а до зменшення бюджетних надходжень. Тож при реалізації описаного вище підходу постає питання, чи призведе стимуляція інвесторів шляхом зменшення ставки оподаткування до збільшення надходжень до місцевого бюджету і якщо так, то яка величина податкової знижки є оптимальною? Розв'язання цього питання проводилася за допомогою побудови економіко-математичної моделі реакції інвесторів на варіювання податкового навантаження. Розрахунки проводилися на прикладі Донецької області.

Оскільки всю необхідну для повноцінної реалізації моделі статистичну інформацію дістати неможливо, в моделі спрощено вважається, що підприємства рівномірно розподілено за обсягами реалізації ними продукції від 0 до максимального значення, яке розраховується таким чином:

$$x_{\max} = x(N) = \frac{2X}{N} \quad (1)$$

де x_{\max} – максимальний обсяг реалізації серед малих і середніх підприємств Донецькій області ($x_{\max} = x(N)$, оскільки для зручності ми впорядковуємо підприємства за зростанням обсягів реалізації);

N – кількість малих і середніх підприємств у Донецькій області;

X – загальний обсяг реалізації всіма малими та середніми підприємствами Донецької області.

Базову ідею розрахунку залежності доходів інвесторів і бюджетних надходжень від величини податкового навантаження було взято з [11]. Рис. 1 демонструє загальноприйнятту взаємозв'язки між доходами, прибутковістю, надходженнями до бюджету тощо в залежності від певної ставки оподаткування, а також логіку зміни всіх цих показників при зміні податкового навантаження.

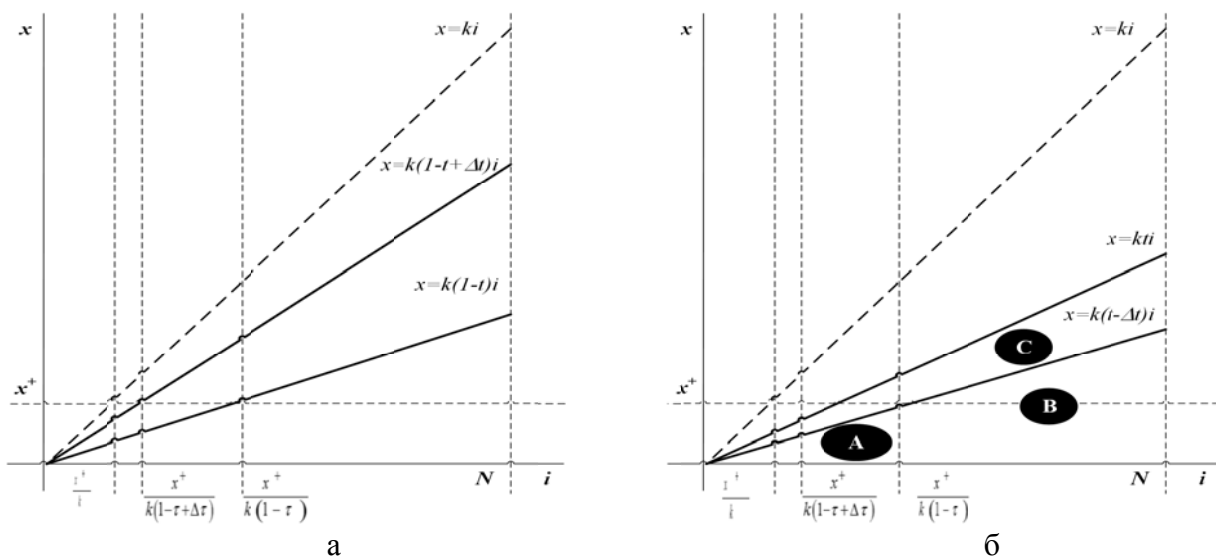

Рис. 1. Залежність доходів інвесторів і бюджету від звичайного та пільгового податкового навантаження (базовий варіант):

а – доходи інвесторів; б – доходи бюджету

При цьому на рис. 1, а показано доходи інвесторів, а на рис. 1, б – надходження до бюджету. Для наочності інвестори на рисунку впорядковано за зростанням дохідності їхньої діяльності.

Визначимо величину податкових надходжень у випадку звичайного податку τ і при його зменшенні до $\tau - \Delta\tau$ (на рис. 1 – сумарна площа секторів A та B – в першому випадку та секторів B і C – у другому).

Згідно графіків на рис. 1 дохід після оподаткування звичайним податком τ більше за рівень простого відтворення ($y(x)(1 - \tau) \geq y_0$) отримують інвестори, що потрапляють у відрізок $[x; x_1]$, при цьому величина сплачуваного кожним із них податку дорівнює $y(x)\tau$ (нижня крива). За пільгового режиму оподаткування $\tau - \Delta\tau$ кількість інвесторів, доходи яких після оподаткування перевищують рівень простого відтворення, збільшується (відтинок $[x + \Delta; x_1]$), проте величина сплачуваного податку зменшується до $y(x)(\tau - \Delta\tau)$. Отже маємо різноспрямовану динаміку двох множників, утворюючих загальний обсяг податкових сплат. Тому чи призведе впровадження пільгового режиму до збільшення доходів залежить від конкретних значень зазначених величин. Графічно на рис. 1, б – податкові збори у режимі звичайного оподаткування складають сумарну площину секторів B та C , а в режимі пільгового оподаткування – секторів A та B . Сектор B є спільним для обох режимів, тож збільшення доходності від пільгового режиму порівняно зі звичайним означає більшу площину сектора A порівняно із сектором C .

Формально це можна записати таким чином (аналітичний вивід рівнянь і умов оптимальності запозичено в [12]). Податкові збори у звичайному режимі становитимуть:

$$P(\tau) = \tau \int_{p^{-1}\left(\frac{p_0}{1-\tau}\right)}^{x_1} p(x) dx, \quad (2)$$

у пільговому:

$$P(\tau - \Delta\tau) = (\tau - \Delta\tau) \int_{p^{-1}\left(\frac{p_0}{1-\tau+\Delta\tau}\right)}^{x_1} p(x) dx, \quad (3)$$

де p_0 – рівень простого відтворення;

$p(x)$ – продуктивність інвестицій в економіку, впорядкована за зростанням;

p^{-1} – функція, зворотна до p .

Оскільки, як уже зазначалося вище, в моделі припускається, що інвесторів на ринку рівномірно розподілено за їх продуктивністю, то $p = kx$.

Тоді вирази можна дещо спростити:

$$P(\tau) = \tau \int_{p^{-1}\left(\frac{p_0}{1-\tau}\right)}^{x_1} kx dx = \frac{\tau k}{2} x^2 \Big|_{\frac{p_0}{k(1-\tau)}}^{x_1} = \frac{\tau k}{2} \left(x_1^2 - \left(\frac{p_0}{k(1-\tau)} \right)^2 \right);$$

$$P(\tau) = \frac{\tau}{2k} \left(p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1-\tau)^2} \right); \quad (4)$$

$$P(\tau - \Delta\tau) = \frac{\tau - \Delta\tau}{2k} \left(p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau + \Delta\tau)^2} \right), \tag{5}$$

де $p(x) = kx$, k – параметричний коефіцієнт;

$$p_1 = kx_1.$$

Щоб розширення бази оподаткування призвело до збільшення податкових надходжень, потрібне задоволення умови $P(\tau) < P(\tau - \Delta\tau)$, тобто виконання:

$$P(\tau) < P(\tau - \Delta\tau) \Leftrightarrow \frac{\tau}{2k} \left(p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau)^2} \right) < \frac{\tau - \Delta\tau}{2k} \left(p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau + \Delta\tau)^2} \right);$$

$$P(\tau) < P(\tau - \Delta\tau) \Leftrightarrow \frac{p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau)^2}}{p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau + \Delta\tau)^2}} < \frac{\tau - \Delta\tau}{\tau};$$

$$\frac{\Delta\tau}{\tau} < 1 - \frac{p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau)^2}}{p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau + \Delta\tau)^2}} = p_0^2 \frac{(1 - \tau + \Delta\tau)^2 - (1 - \tau)^2}{(1 - \tau)^2 (1 - \tau + \Delta\tau)^2 \left(p_1^2 - \frac{p_0^2}{(1 - \tau + \Delta\tau)^2} \right)};$$

$$\frac{\Delta\tau}{\tau} < p_0^2 \frac{1 + \tau^2 - 2\tau + (\Delta\tau)^2 + 2\Delta\tau - 2\tau\Delta\tau - 1 - \tau^2 + 2\tau}{(1 - \tau)^2 (1 - \tau + \Delta\tau)^2 \left(\frac{p_1^2 (1 - \tau + \Delta\tau)^2 - p_0^2}{(1 - \tau + \Delta\tau)^2} \right)};$$

$$\frac{\Delta\tau}{\tau} < p_0^2 \Delta\tau \frac{\Delta\tau - 2\tau + 2}{(1 - \tau)^2 \left(p_1^2 (1 - \tau + \Delta\tau)^2 - p_0^2 \right)};$$

$$\tau > \frac{(1 - \tau)^2 \left(p_1^2 (1 - \tau + \Delta\tau)^2 - p_0^2 \right)}{p_0^2 (\Delta\tau - 2\tau + 2)}. \tag{6}$$

Навпаки, за $\tau < \frac{(1 - \tau)^2 \left(p_1^2 (1 - \tau + \Delta\tau)^2 - p_0^2 \right)}{p_0^2 (\Delta\tau - 2\tau + 2)}$ навіть розширення бази оподат-

кування не компенсує зменшення податкового навантаження і призведе до недобору бюджетних доходів.

Максимум функції $P(\tau)$ для лінійного випадку $p(\tau) = k\tau x$.

$$P(\tau) = \int_{\frac{p_0}{k(1-\tau)}}^{x_1} k\tau x dx, \tag{7}$$

як впливає з [12], можна шукати, виходячи з умови зменшення податкового навантаження, а саме: впровадження пільгового режиму спричинить збільшення податкових надходжень, тобто, $P(\tau) < P(\tau - \Delta\tau)$, якщо:

$$\frac{x(N)^2}{x^{+2}} < \frac{1 - \tau^2 + \tau\Delta\tau}{(1 - \tau)^2 (1 - \tau + \Delta\tau)^2} \quad (8)$$

Слід зауважити, що реальна картина є більш складною за описану вище класичну. Насправді, на ринку функціонують як прибуткові, так і збиткові підприємства, оскільки рік на рік не випадає, і теперішні збиткові завтра можуть стати прибутковими. Водночас, є група потенційно функціонуючих підприємств, які в поточному періоді не є учасниками ринку, але можуть вийти на нього за умови покращення економічних й інституційних умов. Тому логіку та принципи модельної поведінки агентів системи можна описати таким чином.

Наявні 3 групи потенційних і реальних підприємств:

1-а група – працюючі прибуткові: найбільш ефективні підприємства;

2-а група – працюючі збиткові: менш ефективні підприємства, дохідність яких у поточному періоді не перекрыла витрати на їх функціонування;

3-я група – потенційно діючі підприємства: підприємства ще з меншою ефективністю, ніж у 2-ї групи, які в поточному періоді не функціонували із причини очевидної власної збитковості, але можуть вийти на ринок за більш сприятливих умов. Цю ситуацію відображено на рис. 2.

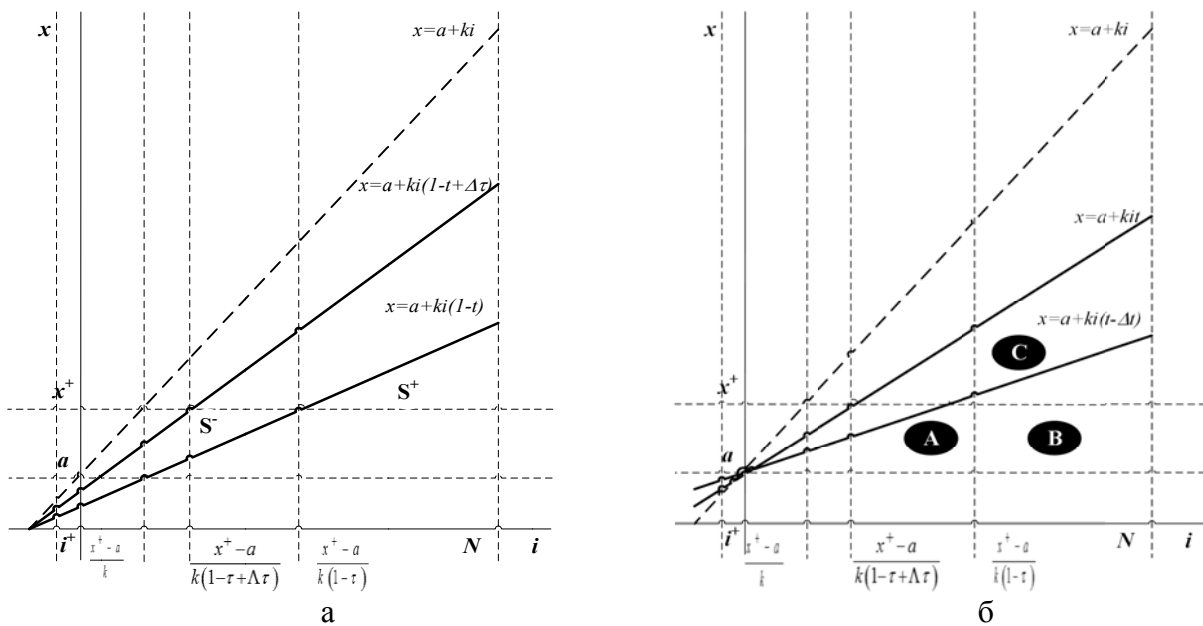

Рис. 2. Залежність доходів інвесторів і бюджету від звичайного та пільгового податкового навантаження (вдосконалений варіант):

а – доходи інвесторів; б – доходи бюджету

На рис. 2 позначено ключові параметри для даної ситуації: рівень нульової собівартості (рівень збитковості, x^+) та рівень критичної собівартості (рівень входу на ринок, a), яких не містить статистична звітність, так само як і розмір максимальної доходності підприємства на ринку. Так само апріорі невідомими є кількість прибуткових (a значить і збиткових) підприємств, тим паче кількість потенційно діючих підприємств. Розроблена модель дозволяє розрахувати зазначені величини.

Кількість збиткових підприємств i^+ розраховується на підставі таких рівнянь (див., рис. 2):

$$S^- = \frac{k}{2}(i^-)^2; \quad S^+ = \frac{k}{2}(N - i^-)^2; \quad \frac{S^+}{S^-} = \left(\frac{N - i^-}{i^-}\right)^2; \quad \frac{N}{i^-} = 1 + \sqrt{\frac{S^+}{S^-}};$$

$$i^- = \frac{N}{1 + \sqrt{\frac{S^+}{S^-}}}, \quad (9)$$

де i^- – кількість збиткових підприємств;

S^+ – загальний прибуток усіх прибуткових підприємств;

S^- – загальний збиток усіх збиткових підприємств.

Як наслідок, кількість прибуткових підприємств дорівнюватиме:

$$i^+ = N - i^- = N \frac{\sqrt{\frac{S^+}{S^-}}}{1 + \sqrt{\frac{S^+}{S^-}}}; \quad (10)$$

рівень нульової собівартості (рівень збитковості):

$$x^+ = \frac{X(1-t)}{N} + \frac{S^-}{i^-} - \frac{S^+}{i^+}; \quad (11)$$

рівень критичної собівартості (рівень входу на ринок):

$$a = \frac{X(1-t)}{N} - \frac{S^-}{i^-} - \frac{S^+}{i^+}; \quad (12)$$

максимальний розмір доходності підприємства на ринку:

$$x_N = \frac{X(1-t)}{N} + \frac{S^-}{i^-} + \frac{S^+}{i^+}; \quad (13)$$

коефіцієнт нахилу графіка доходності підприємств:

$$k = \frac{X_N(1-t) - a}{N}. \quad (14)$$

На підставі отриманих даних можна розрахувати максимальну потенційну кількість підприємств на ринку:

$$N_{\max} = \frac{a}{k} = \frac{aN}{X_N(1-t) - a} = \frac{X(1-t) - N \frac{S^-}{i^-} - N \frac{S^+}{i^+}}{X_N(1-t) - \frac{X(1-t)}{N} + \frac{S^-}{i^-} + \frac{S^+}{i^+}}. \quad (15)$$

Згідно умов задачі, регулюючим впливом є зменшення податкового навантаження з метою покращення умов функціонування на ринку, відтак, залучення частки потенційних підприємств до інвестування і переходу їх до групи діючих (прибуткових чи збиткових), внаслідок чого відбуватиметься розширення податкової бази. Оподаткування цієї частки залучених підприємств за задумом покликано компенсувати та перекрити спричинене зниженням податкового тиску зменшення надходжень від уже діючих підприємств.

Тому наступним кроком є розрахунок кількості згаданих вище підприємств, які внаслідок того чи іншого зменшення податкового навантаження переходять із групи потенційно працюючих до групи працюючих фактично. Для цього будемо використовувати таку формулу:

$$\Delta i(\Delta t) = N_{\max} \left(1 - \frac{1-t}{1-(t-\Delta t)} \right) = N_{\max} \frac{\Delta t}{1-(t-\Delta t)} = \frac{a}{k} \cdot \frac{\Delta t}{1-(t-\Delta t)}, \quad (16)$$

де Δt – величина зменшення податкового навантаження.

Визначивши ступінь розширення податкової бази та знаючи, наскільки зменшилось податкове навантаження, нарешті можна підрахувати виручку від реалізації, обсяги інвестування та суму податкових надходжень у нових умовах, а відтак і визначити оптимальну величину Δt .

Застосуємо рівняння (9–16) до статистичних даних діяльності малих і середніх підприємств Донецької області у 2013 році.

Вихідні дані є такими:

- кількість працюючих малих і середніх підприємств – 27,041 тис.;
- виручка від реалізації діяльності малих і середніх підприємств – 53 075,7 млн. грн.;
- загальний збиток усіх збиткових підприємств – 3 303,6 млн. грн.;
- загальний прибуток усіх прибуткових підприємств – 2 399,9 млн. грн.;
- обсяг податкових надходжень – 10 562,4 млн. грн.

З урахуванням цієї інформації кількість прибуткових підприємств дорівнюватиме:

$$i^- = \frac{N}{1 + \sqrt{\frac{S^+}{S^-}}} = 14,598 \text{ тис.};$$

кількість прибуткових підприємств:

$$i^+ = N - i^- = N \frac{\sqrt{\frac{S^+}{S^-}}}{1 + \sqrt{\frac{S^+}{S^-}}} = 12,443 \text{ тис.};$$

рівень нульової собівартості (рівень збитковості):

$$x^+ = \frac{X(1-t)}{N} + \frac{S^-}{i^-} - \frac{S^+}{i^+} = 1\,605,6 \text{ млн. грн.};$$

рівень критичної собівартості (рівень входу на ринок):

$$a = \frac{X(1-t)}{N} - \frac{S^-}{i^-} - \frac{S^+}{i^+} = 1\,153,003 \text{ млн. грн.};$$

максимальний розмір доходності підприємства на ринку:

$$x_N = \frac{X(1-t)}{N} + \frac{S^-}{i^-} + \frac{S^+}{i^+} = 2\,486,107 \text{ млн. грн.};$$

коефіцієнт нахилу графіка доходності підприємств:

$$k = \frac{X_N(1-t) - a}{N} = 31,003 \text{ млн. грн.}$$

На підставі отриманих значень можна зробити висновок, що оптимальна ставка оподаткування знаходиться в інтервалі (0; 1), а оптимальна знижка податкового тиску дорівнюватиме 1,502 % ($\approx 1,5$ %). В цьому випадку кількість працюючих на ринку підприємств становитиме: $N + \Delta i(0,015) = 27,725$ тис.;

виручка від реалізації товарів (робіт, послуг) цими підприємствами – 53 223,3 млн. грн.;

обсяг інвестицій – 28 212,3 млн. грн.;

обсяг податкових надходжень – 10 663,5 млн. грн.

Отже, реалізація запропонованої моделі показала, що за результатами експериментів оптимальним розміром податкової ставки, до якої можна знизити загальнодержавний ПДВ, є 17%. В цьому разі, не змінюючи загальної ставки, на місцевому рівні плаваюча податкова ставка ПДВ прийнята за 3 %. Рівень, до якого може бути знижена місцева податкова ставка ПДВ, приблизно дорівнює 1,5 %.

ВИСНОВКИ

Отже, фіскальна децентралізація з точки зору податкового регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів МСБ відіграє велику роль в регулюванні надходжень до бюджету. Оцінюючи отримані результати, слід відзначити, що зменшення податкового навантаження, збільшення податкової бази призведе до поживлення ринкових відносин та зростання надходжень до бюджету з одної сторони, і може призвести до певного погіршення середньої економічної ефективності на ринку з іншої. Причиною цього є залучення на ринок малоефективних інвесторів, які не витримують конкуренцію у звичайних умовах і наважуються розпочати свою діяльність лише при наданні пільг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шостак М. В. Відносини між контролюючими органами та платниками податків: сучасний стан і напрями вдосконалення / М. В. Шостак // *Управління розвитком*. – 2013. – № 21 (161). – С. 133–135.
2. Нейман Дж. Теория игр и экономическое поведение / Дж. Нейман., О. М. фон. Моргенштерн; пер. с англ. – М.: Наука, 1970. – 707 с.
3. Рекова Н. Ю. Науково-методичний підхід до формування системно-динамічної моделі ідентифікації типу поведінки / Н. Ю. Рекова // *Тези доповідей II Всеукр. наук.-практ. конф. «Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика» (9-11 листоп. 2011р.) [зб. тез.]*. – Донецьк, 2011 – С. 212-215.
4. Беккер Г. С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории / Г. С. Беккер. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 672 с.
5. Рекова Н. Ю. Концептуальні основи формування поведінки економічних агентів / Н. Ю. Рекова, О. В. Кисельова, Ю. Ю. Петухова // *Функціонування державних систем та механізмів управління національною економікою: зб. наук. праць Донецького державного ун-ту управління*. – Донецьк: ДонДУУ, 2008. – Т. IX. – С. 96–106. – (Серія «Економіка»; вип. 109).
6. Болотіна Є. Багатофакторна модель економічної поведінки / Є. Болотіна // *Галицький економічний вісник*. – 2013. – № 2 41). – С. 5–1.
7. Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, прикладные аспекты: монография / под ред. Лепы Р. Н., Ин-т экономики пром-сти НАН Украины., – Донецк: АПЕКС, 2010. – 306 с.
8. Вітлінський В. В. Моделювання економіки: навч. посібник / В. В. Вітлінський. – К: КНЕУ, 2003. – 408 с.
9. Про затвердження Порядку оцінки показників діяльності суб'єктів господарювання для розподілу платників податків за категоріями уваги: Наказ ДПА України № 430 від 24 липня 2006 р. // *Інформаційно-правова система ЛІГА: ЗАКОН*. – 2006. – Лип. – (Нормативний документ ДПА України).
10. Вишневский В. Уклонение от уплаты налогов и рациональный выбор налогоплательщика / В. Вишневский, А. Веткин // *Вопросы экономики*. – 2004. – № 2. – С. 96–108.
11. Sokolovska O. Tax incentive Regimes: Models and research Methods type // *Economic growth in conditions of globalization / O. Sokolovska, D. Sokolovskiy // Proceeding 9th international scientific and practical conference (16-17 October 2014; Chişinău)*. – Vol. II. – Chişinău, National Academy of Sciences of Moldova, Institute for Economic Research, 2014. – P. 16–21.
12. Налоговые льготы. Теория и практика применения: монография / под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2014. – 487 с.